

Hoge Born wordt nieuw centrum voor zorglandbouw in Nederland

Van proefbedrijf tot zorgboerderij

Het oude proefbedrijf de Hoge Born, net buiten Wageningen, is veranderd in een zorgboerderij. Na een grote verbouwing, die binnenkort gaat beginnen, kunnen er ook patiënten permanent wonen. Dan moet de Hoge Born het nieuwe centrum van de groeiende zorglandbouw in Nederland worden, met veel plaats voor onderzoek. Nu al werken er verstandelijk gehandicapten en psychiatrische patiënten in de tuinbouw.

'Heel erg leuk', roepen de verstandelijk gehandicapte jongens. Ze staan om het hardst instemmend te knikken als hen wordt gevraagd wat ze van hun werk vinden. De jongens sorteren wortelen in de grote hal van boerderij de Hoge Born. Het regent pijpenstelen, dus het is wel lekker om binnen te werken. 'Kijk', zegt een van hen als hij een gebroken wortel pakt, 'die is niet goed'. Hij gooit hem in een aparte bak. De anderen staan erbij te glunderen.

Het begin van de winter en groenten sorteren horen bij elkaar, weten de verstandelijk gehandicapten die al jaren dit soort werk doen. En dat is meteen een van de belangrijkste voordelen van de combinatie van zorg en landbouw. Werken in de landbouw brengt een natuurlijk ritme met zich mee dat de cliënten goed doet. En het is ook nog nuttig werk.

De verstandelijk gehandicapten zijn in dagbehandeling bij zorginstelling Heimerstein, die de groep elke dag naar een plek brengt waar ze kunnen werken. Met de groep komt een werkbegeleider van Heimerstein mee. Behalve verstandelijk gehandicapten zijn er ook psychiatrische patiënten in dagbehandeling op de Hoge Born. Zij hebben relatief lichte klachten zoals burn-out, chronische vermoeidheid of depressie. Deze cliënten komen van de Arta-Lievegoed-groep, een landelijk werkende instelling voor geestelijke gezondheidszorg op antroposofische grondslag.

Toekomstplannen

De Hoge Born is een grote boerderij in Groningse stijl net buiten de bebouwde kom van Wageningen, naast het proefbedrijf voor de biologische landbouw Droevendaal. Jarenlang was het een proefbedrijf voor de akkerbouw van Wageningen Universiteit. Rondom ligt ruim vier hectare akkerbouwgrond waar nu rogge op staat. Een flinke strook tuinbouwgrond ziet donkergroen van de boerenkool. Het land is in omschakeling naar biologische landbouw. De Hoge Born kan over een paar jaar biologische producten gaan verkopen.

En de Hoge Born heeft grote toekomstplannen. Op 8 december aanstaande zal Wageningen UR een overeenkomst tekenen met de Arta-Lievegoed-groep. Die gaat het pand voor de komende 25 jaar van Wageningen UR pachten, gaat de bedrijfsvoering doen en gaat ook de verbouwing financieren. Feitelijk neemt de zorginstelling de proefboerderij dus over van Wageningen UR.

Na de grote verbouwing komt er plaats voor vijftien klinische psychiatrische patiënten. Dat betekent kamers en bedden met verpleging en psychologische en psychiatrische zorg in de boerderij zelf, zodat de patiënten op de boerderij kunnen gaan wonen. Door die verbouwing kan de Hoge Born straks ook patiënten met zwaardere problemen aan, zoals borderline, schizofrenie of een ernstige psychose. Nu werken er al lichtere gevallen die in dagbehandeling zijn.

Daarnaast blijft er in de toekomst werk voor de groepen verstandelijk gehandicapten

Voormalig proefbedrijf de Hoge Born moet het nieuwe centrum worden voor de zorglandbouw in Nederland. / foto's Guy Ackermans

die voor dagbesteding naar de boerderij komen. De dertig cliënten en patiënten die na de verbouwing op de Hoge Born kunnen gaan werken worden dan bijgestaan door een staf van ongeveer dertig mensen. De verpleegkundigen, werkbegeleiders, psychologen, psychiater, tuinder én onderzoekers zullen dan onder een dak werken met patiënten en cliënten.

Geen knutselclub

Al die mensen in behandeling kunnen een hoop werk gaan verzetten. Dat werk moet er dan ook in voldoende mate zijn. De Hoge Born wil daarom een economisch zelfstandig tuinbouwbedrijf worden en werft daar op dit moment een boer of boerin voor. Verder komt er een boomkwekerij aan de achterkant van het bedrijf. Die levert ook in de winter werk op, zodat er het hele jaar wat te doen is. Ook gaat de Hoge Born samen-

werken met het biologisch proefbedrijf Droevendaal, waar cliënten met dieren kunnen werken.

'Het is niet de bedoeling dat het agrarische werk alleen maar wordt gedaan om de mensen bezig te houden', benadrukt Eric de Zeeuw, locatiehoofd van de Hoge Born en in dienst van de Arta-Lievegoed-groep. 'We zijn geen knutselclub. De patiënten en cliënten moeten echt een steentje bijdragen aan het draaiend houden van het bedrijf.' Van de andere kant kan van gehandicapten niet gevraagd worden om door te werken als ze moe zijn, of van psychiatrische patiënten als ze een psychose krijgen. De zorg komt op de eerste plaats.

'De balans tussen zorg en landbouw krijgt van geval tot geval vorm', zegt Eric de Zeeuw. 'De verstandelijk gehandicapten van Heimerstein doen al jaren agrarisch werk en werken behoorlijk zelfstandig. Andere cliënten zullen meer begeleiding nodig hebben en minder efficiënt werken. De tuinder zal dan ook af en toe zelf moeten bijspringen als er nog werk gedaan moet worden om het bedrijf rendabel te laten lopen.' In ieder geval zal het belangrijkste deel van de inkomsten van de Hoge Born komen uit vergoedingen voor de geboden zorg. Maar de boer moet een bedrijf opbouwen dat zichzelf kan bedruipen door de inkomsten uit de verkoop van groenten en andere producten.

Duiventil

Die verkoop gebeurt in de winkel aan de boerderij. Ook nu al ligt er veel groente in de grote voorhal van het bedrijf. Vooral boerenkool is in overvloed te krijgen. Mensen uit de buurt komen er kopen. De winkel is voor de patiënten en cliënten een manier om in contact te komen met de buitenwereld. De reacties van klanten kunnen aardig of minder aardig zijn, en daar moeten patiënten mee leren omgaan. Verkoop van groente is zo onderdeel van de therapie waarin mensen leren zich zelfstandig staande te houden in de maatschappij.

Wie voor het eerst rondloopt op de Hoge Born zal lang niet altijd in de gaten hebben wie er cliënt of patiënt is, en wie begeleider of vrijwilliger. 'En dat is ook de bedoeling', zegt Eric de Zeeuw. 'Ik houd niet van dat onderscheid. Er werken hier ook vrijwilligers. We maken er samen iets moois van.' De Zeeuw wil dat de Hoge Born een soort duiventil wordt waar verschillende soorten patiënten en cliënten voor langere of kortere tijd terecht kunnen, en waar ook verschillende soorten werkbegeleiders en therapeuten - en de boer - terecht kunnen. Ook wil De Zeeuw studiegroepen voor zorgboeren ruimte bieden om te vergaderen op de Hoge Born.

Onderzoeksatelier

Het is dan ook de bedoeling dat er van de praktijk geleerd gaat worden. Het idee om een zorgboerderij te beginnen in een van de oude proefbedrijven van

zorgboerderij op te gaan zetten. Volgens Hassink is een zorgboerderij in Wageningen op zijn plaats. 'Er zijn nu al vierhonderd zorgboerderijen in Nederland en dat aantal groeit snel. Voor de 1200 biologische bedrijven in Nederland doet Wageningen UR ook veel onderzoek. Tijd dat ook voor de zorglandbouw te gaan doen. Ook de gezondheidsraad pleitte in een rapport voor meer wetenschappelijke onderbouwing voor de zorglandbouw, want er is nog maar weinig onderzoek gedaan.' Hassink is te spreken over de nieuwe mogelijkheden die hij met de Hoge Born krijgt voor onderzoek. 'We gaan kijken wat het effect is van de omgeving op de ontwikkeling van cliënten. Welk soort werk is succesvol voor welke soort patiënt? Hoe reageren mensen op werken met dieren? En wat voor bedrijfssysteem past bij een zorgboerderij?' Hassink wil begeleiders en therapeuten betrekken in het onderzoek. 'Want cliënten mogen geen last hebben van het onderzoek. Daarom komt er één onderzoeker die permanent in de Hoge Born zal zijn en het aanspreekpunt is voor andere onderzoekers.'

Hassink gaat samenwerken met onderzoekers van Alterra, maar ook met het Trimbos instituut en met psychologen van de Universiteit Utrecht en de Tilburgse universiteit. 'We hebben niet alle kennis in huis binnen Wageningen UR. Bovendien is het belangrijk dat ons onderzoek erkend wordt door partners in de gezondheidszorg in Nederland.'

Echt werk

Het zal voor de verstandelijk gehandicapte jongens tussen de wortelen voorlopig weinig verschil maken. De onderzoekers krijgen pas na de verbouwing een kamer in de boerderij, en die verbouwing zal in 2006 klaar zijn. Maar de jongens vertellen wel dat ze het leuker vinden om op de Hoge Born te werken dan in de kleine groentetuin waar ze ook wel eens komen. Want op de boerderij is veel meer ruimte en er is meer écht werk te doen. En ze zien op de Hoge Born meer mensen. Dat zullen er straks alleen nog maar meer worden. Want er komt weer leven in de brouwerij op de boerderij.

Joris Tielsen

Een cliënt van zorginstelling Heimerstein veegt het erf.

'Het wordt tijd dat Wageningen ook voor de zorglandbouw onderzoek gaat doen'

Wageningen UR, kwam namelijk in de eerste plaats van een onderzoeker. Dr Jan Hassink van Plant Research International, die al jaren onderzoek doet naar zorglandbouw, presenteerde het idee toen de taskforce WaardeNvolle landbouw om innovatieve ideeën vroeg. Het viel in goede aarde bij de raad van bestuur, die geld toezegde voor een atelier waarin partners van de zorglandbouw elkaar zouden vinden. Onder andere de Gelderse Roos, centrum voor geestelijke gezondheidszorg in Ede, dacht in dat stadium mee over het project. Toch was het de Arta-Lievegoed-groep die enige tijd later met geld voor de dag kwam om de grootschalige